

חוק סימון המחירים :
סקירת מצב, הערכה כללית,
וכיווני פעולה אפשריים

פרופי דניאל לוי
המחלקה לכלכלה
אוניברסיטת בר-אילן

הוכן לפגישת פורום המליאה של הוועדה להערכת
חוק סימון המחירים

משרד התעשייה, המסחר, והתעסוקה, ירושלים
יוני 29, 2004

תוכן ההרצאה :

1. סוגי חוקים בסיסים
2. גרסאות רבות לכל חוק
3. מעט היסטוריה
4. מה קורה בעולם (בעיקר בארה"ב)
5. טכנולוגיות חדשות
6. יותר משתי שיטות
7. השאלה המרכזית : איזו שיטה עדיפה?
8. יתרונות וחסרונות
9. הקושי המרכזי : מדידת היתרונות והחסרונות?
10. דוגמאות
11. קשה לנבא מה תהיה התוצאה
12. קשיים נוספים : חוסר אמון משני הצדדים
13. אכיפה
14. מה בכל זאת אפשר לעשות?

שלושה סוגי חוקים

1. Shelf Price Law - חוק המחייב הצגת מחיר על המדף
2. Unit Price Law - חוק המחייב הצגת מחיר ליחידת מדידה
3. Item Price Law - חוק המחייב הצגת מחיר על כל פריט

Shelf Price Law

חוק המחייב הצגת מחיר על המדף

✓ החוק בתוקף בכל מדינות ארה"ב, בכל המדינות האירופיות, ובכל המדינות המפותחות.

Unit Price Law

חוק המחייב הצגת מחיר ליחידת מדידה

✓ רשמית, החוק בתוקף ב-18 מדינות בארה"ב, אבל מרבית רשתות השיווק מספקות מידע זה לציבור באופן וולונטרי.

✓ למשל, מדינת פלורידה הגיעה להבנה ג'נטלמנית עם רשתות שיווק הפועלות בתחומה, מבלי להזדקק לחוק זה.

✓ בשוק תחרותי כמו בארה"ב, שירות מסוג זה משמש אמצעי למשיכת צרכנים.

✓ החוק בתוקף גם במרבית המדינות האירופיות ובשאר המדינות המפותחות.

Item Price Law

חוק המחייב הצגת מחיר על כל פריט ופריט

✓ רשמית, החוק בתוקף ב-9 מדינות ארה"ב.

✓ ב-5 מהמדינות החוק חל ברמת המדינה:

קליפורניה קונטיקט מסצ'וסטס מישיגן רוד איילנד

✓ ב-4 המדינות הנותרות (אריזונה, מינסוטה, ניו המפשייר, ו-נורס'

דקוטה) רשתות יכולות לבחור בין סימון מחירים על כל פריט

ופריט, או במקום זה לסמן מחירים באופן ברור, מדויק ולא

מבלבל על המדף, ובנוסף להציע לקונים אמצעי לרישום מחיר על

פריטים.

✓ בנוסף, ישנן רשויות מקומיות במספר מדינות שחוקקו חוקי סימון

מחירים מקומיים (ניו-יורק, פנסילבניה, ואילינוי)

ישנן הרבה גרסאות לחוק סימון מחירים:

במרבית המקומות החוק לא מופעל באופן גורף

✓ אני יודע רק על מקום אחד (מדינת מישיגן, ארה"ב) שבו החוק חל באופן גורף על הכל ובכל סוג של חנות.

✓ במרבית המקומות החוק חל באופן חלקי בלבד בגלל פטורים ו-"הנחות" מסוגים שונים.

✓ ישנם מקומות שבהם הפטורים ניתנים על מוצרים או קבוצות מוצרים מסוימים.

✓ ישנם מקומות שבהם הפטור ניתן לחנויות ורשתות שיווק העומדות בתנאים מסוימים.

דוגמאות של מוצרים הפטורים מהחוק:

✓ מוצרים בתפזורת (פרות וירקות, דברי מאפה, פרחים, וכו')

✓ מוצרים הנמכרים במכונות

✓ מוצרים שגודל אריזתם 3 אינצ' קוב או פחות

✓ מוצרים שמשקלם 3oz או פחות

✓ מוצרים שמחירם 50¢ או פחות (+ מוצרים המוצגים ליד

הקופות)

✓ מוצרים "המתחלפים מהר, בכמויות גדולות": חטיפים (מסטיק,

צ'יפס ת"א/תירס, סוכריות וממתקים, בוטנים למיניהם, וכו'),

ביצים, חלב, לחם, משקאות קלים (בבקבוקים ובפחיות), מיצים

קפואים, מזון תינוקות בצנצנות קטנות, מוצרי חלב שונים (כמו

יוגורט), מוצרים עם חיי מדף של שבועיים או פחות, וכו'.

דוגמאות של חנויות הפטורות מהחוק (1):

- ✓ במרבית המקומות החוק חל רק על רשתות שיווק וחנויות המוכרות מוצרי מזון. כלומר, קמעונאים אחרים בעצם פטורים מחוק זה.
- ✓ חנויות עם 3 עובדים או פחות
- ✓ חנויות עם מכירות של 3 מיליון \$ או פחות (שנתי)
- ✓ ישנן רשויות שמאפשרות לחנויות ולרשתות שיווק לבחור 20-30 מוצרים (או קבוצות מוצרים) ולקבל עליהם פטור מהחוק.

דוגמאות של חנויות הפטורות מהחוק (2):

✓ במרבית המדינות בארה"ב החוק לא חל על רשתות שיווק וחנויות העומדות בתנאי דיוק מחירים מינימליים שנקבעו ע"י הרשויות.

לדוגמא:

✓ במחוז Erie במדינת ניו-יורק, חנויות עם דיוק מחירים של 98% או יותר במדגם של 300 מוצרים, פטורים מחוק סימון מחירים.

✓ במחוז Schenectady במדינת ניו-יורק, חנויות עם דיוק מחירים של 97.7% פטורים מהחוק המקומי לסימון מחירים.

✓ במחוז Nassau במדינת ניו-יורק, חנויות עם דיוק מחירים של 98% או יותר פטורים מחוק סימון מחירים.

דוגמאות של חנויות הפטורות מהחוק (3):

✓ בעיר פילדלפיה, לרשתות שיווק יש אופציה להדבקת תווית על כל פריט, או לחילופין, להשתמש בתוויות מחירי מדף מוגדלות. חנויות שמשתמשות בתוויות מדף, חייבות לסמן מחירים על כל פריט ופריט אם יחס ה-overcharges ל-undercharges עולה על 3 ל-1 בשלוש בדיקות רבעוניות רציפות.

✓ במדינת מסצ'וסטס, החוק פוטר כל קמעונאי מחובת הצגת מחיר על כל פריט ופריט אם מידת דיוק המחירים בחנות מגיעה לפחות ל-98% או יותר. בנוסף נדרש שבחנות יהיה סורק אחד לכל 5,000 רגל מרובע לשימוש הקונים. הסורק צריך לאפשר למעוניינים להדביק תווית מחיר על המוצרים שהם רוכשים.

דוגמאות של חנויות הפטורות מהחוק (4):

✓ במדינת קונטיקט ניתן פטור לחנויות ורשתות שיווק אם הם

משתמשות במערכת להצגת מחירים אלקטרוניים:

Electronic Shelf Label (ESL) systems

✓ ישנן הצעות לפטור דומה הנדונות עתה ע"י המחוקקים במדינת מישיגן.

✓ הצעות פטור דומות קיימות בחבל Quebec בקנדה, שם מוצע

שבמקום סימון מחירים על כל מוצר ומוצר יהיה אפשר

להשתמש בתוויות מחירי מדף אם בחנות ישנם מספר מינימלי

של סורקים (scanners) לשימוש הצרכנים.

טכנולוגיות חדשות

✓ טכנולוגיה ישנה, שימוש חדש : סורקים המותקנים במספר מקומות בחנות

✓ טכנולוגיה ישנה, שימוש חדש : סורקים המותקנים על עגלת קניות (מאפשר בדיקת מחיר וגם חישוב ס"כ שווי הקניה)

✓ טכנולוגיה ישנה, שימוש חדש : קופה רושמת עם סורק לשימוש עצמי, המקבל מזומנים וכרטיס אשראי

Self-checkout scanner+cash register, accepting cash as well as credit cards

✓ טכנולוגיה חדשה : תוויות מחירים אלקטרוניות

Electronic Shelf Label (ESL) Systems

טכנולוגיות אלו מציעות מגוון רחב של אפשרויות.

לדוגמא, אפשר לשים מחיר על:

1. כל פריט
2. המדף
3. כל פריט + על המדף
4. המדף + מחיר ליחידה
5. כל פריט + על המדף + מחיר ליחידה
6. המדף + מחיר ליחידה + סורק עגלה
7. המדף + מחיר ליחידה + סורק בחנות
8. המדף + מחיר ליחידה + סורק עצמי עם קופה רושמת
9. ESL (מאפשר הצגת מחיר ליחידה + מידע נוסף)
10. ESL + סורק עצמי עם קופה רושמת
11. ESL + סורק עגלה
12. ועוד צירופים אפשריים אחרים

רקע היסטורי של החוק בארה"ב

✓ שנות ה-70 המקדמות : סורק המסוגל לקרוא ברקוד (IBM)

✓ שנות ה-70 המוקדמות : קופה רושמת המדפיסה חשבון
מפורט על כל פריט ומחירו (NCR)

✓ ברקוד על המוצר : החליף את תווית המחיר שעל המוצר

✓ הבעיה : סורק יכול לקרוא את הברקוד, אנשים לא

✓ ויכוח ציבורי : מה עושים?

המצב היום : ארה"ב

✓ במספר מדינות יש הערכה מחדש של החוק.

✓ במספר מחוזות ורשויות מקומיות שינו בשנים האחרונות את החוק כך שהוא מאפשר מתן פטור על בסיס דיוק במחירים (עם או בלי ESL). הסיבה לכך היא שהדאגה העיקרית בארה"ב היא אי דיוק במחירים. (תחרותיות בשוק המזון בארה"ב לא מהווה נושא עיקרי לדיון).

✓ כיום, מתנהלת הערכה מחדש, וישנן הצעות חוק שונות במסצ'וסטס, מישיגן, ניו-יורק, רוד איילנד, וכן במספר רשויות ומחוזות מקומיות שונות. במרבית המקרים (אבל לא בכלם) השינויים המוצעים הם לכיוון של ביטול חוק סימון מחירים.

המצב היום : אירופה

✓ הולנד : אין חוק סימון מחירים, יש חוק המחייב הצגת מחיר על המדף

✓ פינלנד : החוק מחייב הצגת מחיר על כל פריט או לחילופין על המדף או ברשימה ליד המדף

✓ אירלנד : חוק חדש דורש סימון מחירים ברור כולל מחיר ליחידה. (פאבים חייבים להציג מחירם של 16 המשקאות הכי פופולאריים.)

✓ בלגיה : אין חוק סימון מחירים. וועדה ציבורית/ממשלתית יכולה להתערב בנעשה במידה ואזרחים מתלוננים

✓ אנגליה : החוק מחייב הצגת מחיר על כל פריט או לחילופין על המדף או ברשימה ליד המדף

השאלה המרכזית:

איזו מהשיטות האפשריות עדיפות?

✓ השאלה לא קלה והתשובה לא בהכרח "שחור" או "לבן"

✓ לכל שיטה יש יתרונות וחסרונות

✓ לכן, בהערכת השיטות השונות צריך לקחת בחשבון את שניהם

דוגמאות: הצגת מחירים על המדפים

הצגת מחיר על כל מוצר ומוצר

סורקים בחנויות

ESL

וכו'

יתרונות חוק סימון מחירים

- ✓ מקל על השוואת מחירים (ב-4 שלבים שונים)
- ✓ מונע טעויות (צרכן יכול לבדוק מחיר בקופה)
- ✓ מגדיל תחרותיות (מקשה העלאת מחירים)
- ✓ חוסך זמן - אין צורך לחפש תווית מחיר (חסר או נמוך מדי)
- ✓ חוסך זמן - לפעמים התוויות לא ברורות
- ✓ מגדיל את אמון הציבור במערכת

אני לא בהכרח מסכים עם הרשימה הזאת

חסרונות חוק סימון מחירים

- ✓ כרוך בעלויות גבוהות (עלויות תמחור ועלויות שינוי מחירים)
- ✓ גורם לטעויות (99.999999% מהטעויות - גורמים אנושיים)
- ✓ מהווה נטל על רשתות שיווק - תמריץ לקיצורי דרך
- ✓ מצמצמים בדברים אחרים – למשל איכות השירות (טורים)
- ✓ לא יעיל – מערכות אלקטרוניות חדישות יעילות יותר
- ✓ מונע התרחבות של פעילות קמעונאית (בארה"ב)

אני לא בהכרח מסכים עם הרשימה הזאת גם כן

בעיות מדידה :

קושי במדידת היתרונות והחסרונות

✓ חלק מהיתרונות והחסרונות של השיטות השונות ניתן למדידה ולכימות באופן עקרוני (hard costs and benefits)

✓ חלקים אחרים קשים במיוחד למדידה (soft costs and benefits)

דוגמאות :

✓ עלויות שינוי מחירים – ניתן למדידה

✓ עלויות תמחור – ניתן למדידה

✓ עלויות הנגרמות כתוצאה מטעויות – ניתן למדידה (לפחות באופן חלקי)

✓ יתרון מערכת המבטיחה צמצום טעויות – ניתן למדידה (ע"י אמידת היקף ותדירות הטעויות)

✓ עלויות הנגרמות כתוצאה מחובה סימון מחיר על כל פריט – ניתן למדידה (ארה"ב)

❖ יתרון שיטה המאפשרת השוואת מחירים – קשה למדידה

❖ יתרון שיטה המאפשרת שינוי מחירים לפי שעות היום (ESL) – קשה למדידה

בעיה בסיסית יותר:

קושי בנבואי התוצאה הסופית

- ✓ נניח שמצאנו שיטה יעילה יותר לסימון מחירים.
- ✓ מניין נדע שהצרכנים בהכרח ייהנו מהעלויות הנמוכות?
- ✓ האם ישנו מכניזם שיבטיח את זה? ספק.
- ✓ בגלל מבנה השוק הישראלי, קשה לדעת איך באמת מתחלק נטל חוק סימון המחירים בין היצרנים, רשתות שיווק, והצרכנים
- ✓ מכניזם הכי טוב - עידוד והגברת התחרות בשוק

מגבלות בסיסיות שלא בדיוק עוזרות

✓ אין אמון ביצרנים וברשתות שיווק (אולי מסיבות טובות?)

✓ אבל ליצרנים ולרשתות שיווק חשוב מוניטין (דוגמא - Seattle)

✓ מצד שני, יצרנים עושים דברים שמתפרשים כלא הוגנים (weight-out)

✓ אין מדיניות כוללנית של "הצרכן תמיד צודק". אם היה, האמון היה גדל.

✓ דוגמאות מארה"ב:

1. טריינינג (ניסיון אישי)

2. החזר במקרה של טעויות

3. אין הנחה שהצרכן רמאי/גנב/שקרן/וכו'

✓ יש לשקול הקמת רשות ממשלתית להבטחת תנאי מסחר הולמים והוגנים

על מה בעצם השאלה?

✓ חוק סימון המחירים : השאלה - מהי כמות האינפורמציה האופטימאלית?

✓ בדרך כלל - יותר אינפורמציה עדיפה על פני פחות אינפורמציה.

✓ אבל אם האינפורמציה לא בחינם, אז זה לא בהכרח נכון (תלוי בעלות האינפורמציה ובתועלת)

✓ למשל: בארה"ב נמצא שחוק סימון המחירים מביא לעלייה של 10% במחירים. האם כולם היו מוכנים לשלם 10% לו היו יודעים? ספק.

אכיפה : במרבית המקומות יש מעקב

מתמשך אחר ציות לחוק

✓ קנסות : באירלנד, הקנס על אי הצגת מחיר או מחיר ליחידה בצורה ברורה מאד מביא לקנס של 3,000 EURO.

✓ ארה"ב : קנסות בין \$200 למיליוני \$-ים (Walmart)

✓ מחוז Suffolk במדינת ניו-יורק : מפרסם רשימת חנויות עם פרטים על ההפרה והעונשים והקנסות שהוטלו

✓ מחוז Schenectady במדינת ניו-יורק : אם יש הפרה משמעותית ושיטתית של חוק הצגת מחיר על המדף, החנות נדרשת לשים מחיר על כל פריט ופריט כעונש.

✓ מדינות ורשויות מקומיות עוסקות באופן שוטף בבדיקת נכונות המחירים (על בסיס חודשי ו/או רבעוני)

מה אפשר לעשות? די הרבה

- ✓ ניסוי "אידאלי": 100% אמין - בלתי אפשרי (צריך ניסוי טבעי)
- ✓ אפשר לעשות מדידות: עלות הדבקת מחיר על כל פריט ופריט
- ✓ אפשר לעשות מדידות: עלות שינוי מחירים
- ✓ אפשר לבצע תצפיות על הצרכנים: כדי ללמוד על הרגלי קניה (השוואות מחירים, איפה? באיזה תדירות?)
- ✓ אפשר לבצע סקרים: כדי ללמוד על הרגלי קניה (פחות אמין)
- ✓ אפשר לבצע סקרים: כדי ללמוד על מודעות למחירים
- ✓ אפשר לבצע סקרים: כדי ללמוד על תדירות והיקף הטעויות הנגרמות (מה היא ההתפלגות? מי מרוויח ומי מפסיד?)
- ✓ אפשר לבצע סקרים: כדי ללמוד על Price Recall מייד אחרי הקניות
- ✓ אפשר לבצע ניסוי "כמעט אידאלי": יקר וידרוש זמן רב
- ✓ התוצאה: לא בהכרח שחור או לבן

✓ תהליך של למידת התנהגות הצרכנים והיצרנים, בחינת ההעדפות שלהם, ובחינת אופציות אלטרנטיביות, אם אנו רוצים לעשות את זה נכון ולא באופן חפוז, ידרוש זמן לא מבוטל, מספר רב של חודשים